

Whitepaper Parallele Arbeidsmarkt

Start

Foundation®

maakt er werk van

Inleiding

De basisbaan is door veel landelijke en lokale politieke partijen onderdeel gemaakt van hun partijprogramma. Geen wonder, immers de arbeidsmarkt staat onder spanning. De vraag naar personeel overstijgt het direct beschikbare aanbod, terwijl circa 1,6 miljoen mensen een uitkering ontvangen. Een relatief klein deel daarvan is niet in staat om op enigerlei wijze werk te verrichten. Daarnaast zijn er veel mensen werkloos zonder uitkering en die ook graag willen en kunnen werken. Het bedrijfsleven biedt voor hen onvoldoende banen en veel mensen zijn niet altijd in staat om direct geplaatst te worden. Tegelijk blijft er veel werk in de samenleving liggen omdat dit regulier niet te bekostigen is.

Start Foundation, als maatschappelijk ontwikkelaar, werkt al enkele jaren met het concept van een parallelle arbeidsmarkt als oplossing voor deze problematiek¹. In dit document maken wij duidelijk hoe wij de parallelle arbeidsmarkt zien en waarom deze inzet noodzakelijk is. Vervolgens schetsen wij op welke wijze wij de basisbaan als onderdeel zien van de parallelle arbeidsmarkt. We sluiten dit document af met een duidelijk advies aan het kabinet welke stappen ondernomen moeten worden om recht te doen aan iedereen die wil werken, om maatschappelijke waarde te creëren en daarmee de brede welvaart te vergroten.

1) *Wilthagen & Verhoeven: Geen uitkeringen meer: van sociale naar participatiezekerheid, Sociaal bestek 2018.*

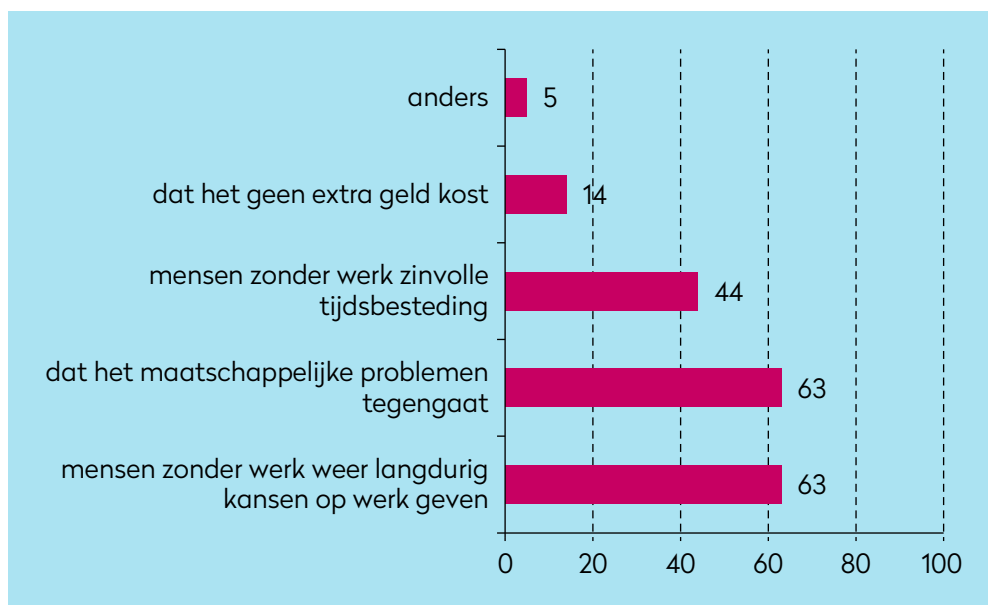
De parallele arbeidsmarkt

Samen met anderen maakt Start Foundation zich sterk voor de ontwikkeling van een parallele arbeidsmarkt. Deze arbeidsmarkt moet plaats bieden aan iedereen die nu nog aan de kant staat, of tijdelijk uit het reguliere arbeidsproces valt en een schuilplek nodig heeft om te herstellen. Het gaat om de ontwikkeling van betaalde en zinvolle banen die idealiter maatschappelijke problemen en tekorten oplossen en waar nu nog geen verdienmodel voor bestaat in de reguliere economie.

En er is ook genoeg werk, van verduurzamingsactiviteiten, onderwijs- en zorgondersteuning en klussendiensten tot buurtwachten voor ogen en oren in de wijk. Wij denken op deze manier in een breder verband na over de maatschappelijke waarde van werk. We onderscheiden grofweg drie werelden van werk. Werk dat - al dan niet met hulpmiddelen, verricht wordt op de reguliere markt, werk dat in beschutte werkplaatsen verricht wordt en onze 'tussenvorm' dat maatschappelijk waardevol is, maar geen traditionele businesscase kent.

Start Foundation heeft I&O research in 2019² de opdracht gegeven om in kaart te brengen wat een representatieve groep Nederlanders als maatschappelijk waardevol werk ziet. Ook is de vraag gesteld wat volgens mensen zelf de twee centrale uitgangspunten horen te zijn bij de ontwikkeling van maatschappelijk waardevol werk in hun eigen gemeente.

Figuur 1 Uitgangspunten maatschappelijk waardevol werk (afgeronde %)

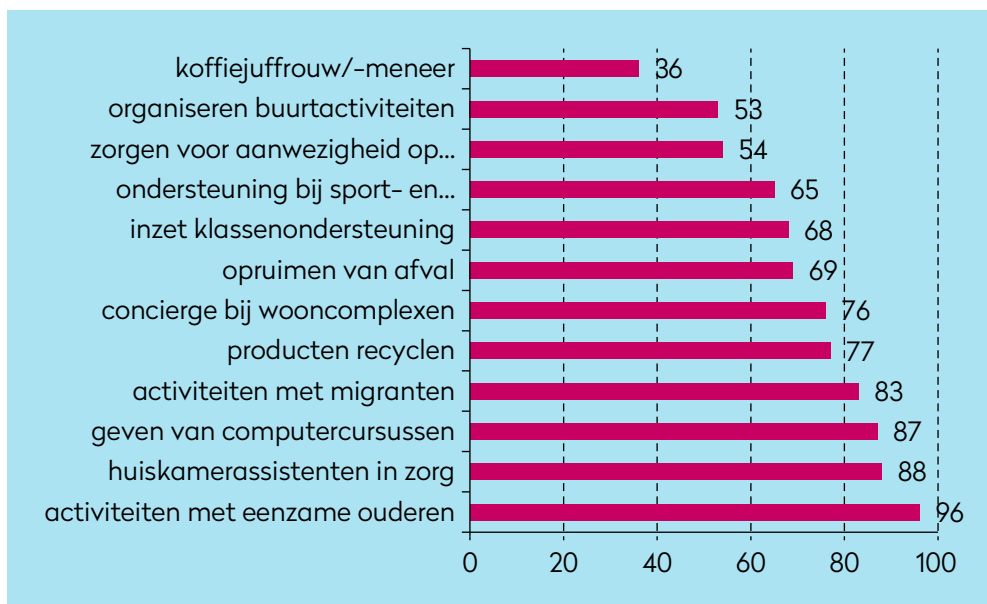
Uit figuur 1 komt naar voren dat burgers vinden dat er in ieder geval een directe koppeling moet worden aangebracht tussen het geven van een langdurig perspectief aan mensen in een uitkeringssituatie én het tegengaan van maatschappelijke kwesties (beide 63%). Opvallend hierbij is dat 'slechts' 14% van mening is dat het geen extra geld mag kosten.

2) I&O Research: 'Wat vindt Nederland maatschappelijk waardevol werk?', [juli 2019](#).

Een vervolgvraag is wat maatschappelijk waardevolle activiteiten dan precies zijn. Figuur 2 toont een aantal voorbeelden (via 'gesloten' bevraging). Wat opvalt, is dat met name activiteiten in de zorgsector op veel enthousiasme kunnen rekenen, zoals activiteiten met eenzame ouderen (96%) en het introduceren van huiskamerassistenten in verzorgingstehuizen (88%).

Ook uit recente peilingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2019³) wordt met name de gezondheidszorg (en de aanpalende eenzaamheidsbestrijding van mensen) breed gedeeld als belangrijke maatschappelijke kwestie. Hier liggen dus duidelijk kansen om het arbeids- en zorgdomein via de parallelle arbeidsmarkt aan elkaar te knopen. Daarnaast zien we dat het geven van computercursussen aan mensen die hier niet mee overweg kunnen (87%) en activiteiten gericht op de integratie van immigranten/asielzoekers, eveneens op grote instemming kunnen rekenen (83%).

Figuur 2 Maatschappelijk waardevolle activiteiten (afgeronde %)

Onze droom is ultimo een uiterst beperkt uitkeringsstelsel dat alleen beschikbaar is voor hen van wie met recht en rede geen enkele arbeid verwacht mag worden. De systematische verandering die hierachter schuilgaat, is het inzetten van huidige uitkeringsgelden als 'kapitaal' voor de creatie van dit type maatschappelijk waardevolle werkzaamheden. Op deze manier kan ieders talent worden benut en verder worden ontwikkeld. Dat draagt bij aan maatschappelijke participatie, individueel welbevinden, een betere toekomst van kinderen (brede welvaart) dan in een passieve uitkeringssituatie en het voorkomen van de vlucht in illegale loopbanen.

3) SCP: Burgerperspectieven 2019|2, [juni 2019](#).

De parallele arbeidsmarkt en de basisbaan

Start Foundation ziet een toenemende belangstelling voor het concept basisbaan. In diverse steden in Nederland wordt al nagedacht en vinden er experimenten plaats om mensen met enige afstand tot de reguliere arbeidsmarkt een vorm van betaald en zinvol werk te bieden. De experimenten verschillen in doelgroep, opzet en financiering. Vanuit deze ervaring onderscheidt Divosa⁴ twee uitwerkingen: de basisbaan met wettelijk minimumloon en de basisbaan met participatie-inkomen. Start Foundation gelooft in dat kader meer in de variant met een participatie-inkomen.

Eerste onderzoek van Ecorys (2020)⁵ laat zien dat de variant met wettelijk minimumloon, zoals geïmplementeerd in onder andere Groningen en Lelystad, weliswaar maatschappelijke waarde opleveren voor de mensen die de banen vervullen en de buurten die daar beter van worden, maar dat per saldo deze (klassieke) basisbanen meer lijken te kosten dan opleveren. Immers, deze baten worden niet omgezet in concrete geldelijke bijdragen van derden. Indien er geen bijdrage vanuit particulier initiatief is, moet dit type banen dus volledig gefinancierd worden met publieke middelen. Daar zijn wij geen voorstander van. Dat is de bal eenzijdig bij de belastingbetaler neerleggen. Als private partijen meedoen komt dit ook de creativiteit en snelheid ten goede om initiatieven van de grond te krijgen. Bovendien moeten mensen die werken ook beloond worden en conform de wet dient dit volgens de geldende CAO of het minimumloon te geschieden. En die beloning is hoger dan een gemiddelde uitkering. Kortom, Groningen en Lelystad geven de aanzet voor een beter systeem en als we deze door kunnen ontwikkelen, dan komen we dichtbij nog betere oplossingen.

Om zowel de maatschappelijke als de economische opbrengst te vergroten is Start Foundation gestart via de [Werkinnovatie Prijs](#) met 5 experimenten die gebaseerd zijn op publiek-private samenwerking met het particuliere organisaties. In Amsterdam en Drachten lopen experimenten in de circulariteit, in Delft en Eindhoven in de zorg en in de provincie Zeeland wordt geëxperimenteerd met mobiliteit. Het doel van deze experimenten is om aan te tonen dat met dit businessmodel de banen voor een belangrijk deel gefinancierd kunnen worden met opbrengsten uit de markt naast het inzetbare uitkeringskapitaal vanuit een duurzaam businessmodel.

De criteria die wij voor deze banen geformuleerd hebben zijn:

- Er worden nieuwe, betaalde arbeidsplaatsen gerealiseerd.
- Mensen met weinig tot geen perspectief op de reguliere arbeidsmarkt worden aan werk geholpen.
- Het betreft geen activeringstraject met als primair doel uitstroom naar de reguliere arbeidsmarkt. Dat is wel een mogelijkheid, maar geen doel op zich.
- Het te verrichten werk draagt (deels) bij aan de oplossing van een maatschappelijk probleem.
- Het experiment baseert zich op een sluitende maatschappelijke businesscase.
- Er is sprake van een multistakeholder-aanpak waarin ook concrete (financiële) bijdragen van partners zichtbaar gemaakt worden.
- De 'reguliere' markt mag niet verstoord worden.

4) Divosa: *G4 Propositie: Naar een Basisbaan*, [oktober 2021](#).

5) Ecorys: *Indicatieve MKBA basisbanen en buurtconciërges*, [december 2020](#).

Aanbevelingen

De gemeenten zijn een belangrijke partij voor de parallelle arbeidsmarkt. Zij hebben er belang bij dat inwoners met een uitkering een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan de samenleving en zij kunnen met uitkerings- en begeleidingsmiddelen een bijdrage leveren aan de parallelle arbeidsmarkt. Gemeenten dienen dan wel over voldoende capaciteit te beschikken om daadwerkelijk in contact en gesprek te komen met alle inwoners die bereid en in staat zijn om te kiezen voor een vorm van werkzekerheid boven uitkeringszekerheid. Het gaat dan om het vaststellen van motivatie en vaardigheden (skills) in het licht van de banen op de parallelle arbeidsmarkt. De gemeente kan in deze inventarisatie ook inwoners zonder uitkering (NUG-ers) meenemen.

- Biedt gemeenten in het verlengde van bovenstaande budget- en experimenteerruimte. Met deze middelen kunnen zij werk maken van een parallelle arbeidsmarkt zonder grote financiële risico's te lopen en zonder dat mensen onnodig het recht op hun uitkering verliezen of er in inkomen op achteruitgaan. Gemeenten moeten zich vrij voelen om te experimenteren met nieuwe privaats-publieke arrangementen en moeten een betrouwbare partner kunnen zijn voor private partijen.
- We adviseren tevens te accepteren dat niet iedereen van uit een baan op de parallelle arbeidsmarkt kan doorstromen naar een reguliere baan, maar wel zinvol en betaald aan de slag kan blijven. Die doorstroming zou niet op een later moment (opnieuw, alsnog) als criterium moeten worden ingebracht bij het handhaven van genoemde banen.
- Banen op de parallelle arbeidsmarkt zijn ook beschikbaar voor werknemers die uit de reguliere arbeidsmarkt (dreigen te) vallen en die een geringe kans hebben om binnen afzienbare tijd op de reguliere markt terug te keren.
- Uitvoering hoeft niet a priori in handen te liggen van sociaal ontwikkelbedrijven. Uiteraard hebben zij een rol maar er is in de loop der jaren een aanzienlijk ecosysteem van zogeheten sociale ondernemingen verschenen dat ook een prima rol hierin kan vervullen. Last but not least zou ook het bedrijfsleven hier een initiërende rol in moeten kunnen nemen.
- Toezicht op de parallelle arbeidsmarkt dient in handen te zijn van werkgevers, werknemers en overheid.

Tot slot, adviseren wij om het bovenstaande te zien en te gebruiken om op termijn te komen tot een sociaal stelsel waarin passieve uitkeringszekerheid zoveel mogelijk wordt omgebouwd naar actieve vormen van werkzekerheid, gericht op de blijvende ontwikkeling van ieders talent naar ieders mogelijkheden.

Auteurs:

Auke Blaauwbroek

Staf Depla

Jos Verhoeven

Anneke Westerlaken

December 2021

